
Ekonomiska indikatorer för Fiskbarometern

Staffan Waldo och Johan Blomquist

Bakgrund

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) publicerar årligen den så kallade Fiskbarometern (fiskbarometern.se) som redovisar den biologiska statusen för fiskbestånd i svenska vatten. Redovisningen omfattar både internationellt förvaltade bestånd i våra hav, där Internationella havsforskningsrådet (ICES) gör systematiska beståndsuppskattningar, och bestånd i våra sjöar och längs våra kuster där beståndsuppskattningarna är beroende av en nationell analys. Fokus i Fiskbarometern är på beståndens biologiska status, men den innehåller även övergripande information om yrkes- och fritidsfiskets fångster från respektive bestånd. Däremot saknas information om ekonomiska variabler som exempelvis värdet av fångsterna med mera.

Syfte och avgränsningar

Syftet med analysen är att hitta vägar framåt för att kunna inkludera indikatorer i Fiskbarometern som ger en förbättrad bild av fångsternas ekonomiska betydelse. Fokus ligger på indikatorer som redan idag tas fram för både yrkes- och fritidsfisket men som i nuläget inte går att direkt koppla till enskilda bestånd och därmed den betydelse som utvecklingen av dessa bestånd har. Därför analyseras vilka möjligheter det finns att koppla olika typer av ekonomiska indikatorer till de specifika fisk och skaldjursbestånd som ingår i Fiskbarometern. Analysen begränsas till användningen av fiskresursen inom yrkes- och fritidsfiske och behandlar inte andra ekosystemtjänster som resursen bidrar med genom att inte nyttjas – exempelvis genom sin roll i ekosystemet.

Fokus är på företagande inom yrkes- respektive fritidsfisket och marknadsvärdet av de varor och tjänster som produceras inom dessa sektorer. Det innebär att vi endast i begränsad omfattning analyserar indikatorer som beskriver konsumenternas nytta av att äta fisk och deras värde av att bedriva fritidsfiske. Detta avgränsar bort det upplevda värdet av att fånga en fisk vilket är en vanlig indikator inom fritidsfisket. Anledningen till detta är att denna typ av ekonomiska värden ofta kräver mer omfattande undersökningar som är kostsamma att genomföra och dessutom behöver göras för varje bestånd,¹ vilket gör att de passar sämre för årlig sammanställning av ekonomiska indikatorer för enskilda bestånd i Fiskbarometern.

¹ Ekonomiskt värde beräknas ofta genom olika former av enkätstudier där respondenter antingen får ange sina kostnader för fiske (exempelvis så kallade reskostnadsstudier) eller direkt ange hur man värderar sitt fiske i scenarier med olika fiskerelaterade attribut (Blomquist m.fl., 2022).

I arbetet har en avstämning gjorts med SLU och Havs- och vattenmyndigheten (HaV) som är ansvariga för Fiskbarometern, men inte med användare av Fiskbarometern eller myndigheter som har uppdrag att ta fram indikatorer på andra områden.

Metod

Analysen bygger på författarnas tidigare arbeten med samhällsekonomiska indikatorer inom fisket, internationellt arbete med indikatorer inom exempelvis ICES, samt det arbete kring indikatorer för svenskt fiske som finns inom HaV. En workshop med representanter för SLU:s arbete med Fiskbarometern samt HaV:s arbete med ekonomisk statistik har bidragit till input om vilka indikatorer som finns och potentiellt kan vara lämpliga att koppla till Fiskbarometern. Resultaten från workshopen redovisas i appendix.

Så fungerar Fiskbarometern

Fiskbarometern är en årlig rapport om tillstånd och trender för fisk- och skaldjursarter som förekommer i svenska havsområden eller i de fyra stora sjöarna (Vänern, Vättern, Mälaren samt Hjälmaren) (SLU Fiskbarometern, 2025). Rapporten är ett uppdrag från HaV till SLU med syftet att förse myndigheten med vetenskapligt underslag som bidrar till välriktade förvaltningsåtgärder som verkar för att hålla arter inom säkra biologiska gränser.

Rapporten inkluderar 48 arter som antingen förvaltas på nationell eller internationell nivå. Många arter är uppdelade på olika bestånd (exempelvis i de olika sjöarna) och totalt ingår drygt 100 olika bestånd i den biologiska bedömningen (SLU, 2025a). För de internationellt förvaltrade bestånden följer bedömningarna i Fiskbarometern de från ICES som redogör för den biologiska statusen tillsammans med hur stort fiske som är biologiskt hållbart. ICES beståndsuppskattningar följer en väletablerad process med en beställning från EU-kommissionen av vilka bestånd och indikatorer som ska analyseras följt av en vetenskaplig process i expertgrupper med datainsamling och beståndsmodeller som ligger till grund för ICES biologiska rådgivning för fiskekvoter. Det faktiska rådet för hur mycket fiske som är hållbart för ett bestånd beslutas av ICES kommitté för rådgivning (ACOM) och kommuniceras via ICES rådgivningspublikationer (se ICES (2023) för en utförligare beskrivning av rådgivningsprocessen).

Tillstånden för de nationella bestånden bedöms av institutionen för akvatiska resurser vid SLU (SLU Aqua), som klassificerar bestånden i någon av följande kategorier:

- i) Beståndet är mycket sannolikt inom biologisk säkra gränser.
- ii) Beståndet är sannolikt inom biologiskt säkra gränser.
- iii) Beståndet är sannolikt inte inom biologiskt säkra gränser.
- iv) Beståndet är mycket sannolikt inte inom biologiskt säkra gränser. Beståndet kan ej bedömas.

Klassificeringen är en sammanvägd bedömning baserad på kriterierna fiskeridödlighet, biomassa/abundans och storlek/åldersstruktur. Respektive kriterium består i sin tur av en sammanvägning av ett antal indikatorer, exempelvis består kriteriet "dödlighet" av indikatorerna fiskeridödlighet, naturlig dödlighet, storleksstruktur i fiskets fångster med flera.

För en del nationellt förvaltrade arter finns det fastställda gränsvärden för de olika indikatorerna som vägs samman för varje kriterium. Majoriteten av de nationellt förvaltrade arterna har inte gränsvärden för de olika indikatorerna att förhålla sig till och i dessa fall görs en expertbedömning av beståndet utav experter vid SLU Aqua (Larsson m.fl., 2024). Utöver bedömning via kriterier kan även analytiska beståndsmodeller användas. Det är bara siklöja i Bottenviken som analyseras med en sådan modell av de nationellt förvaltrade arterna.

Ekonomiska indikatorer

Yrkes- och fritidsfiske är skilda aktiviteter med olika syfte vilket gör dem svåra att jämföra samhällsekonomiskt. Yrkesfisket har fokus på livsmedelsproduktion och är definierat som en egen näring i de svenska nationalräkenskaperna. Fritidsfiske har fokus på rekreation och mycket av statistiken fokuserar på fritidsfiskaren (konsumenten). De företag som tillhandahåller tjänster inom fritidsfiske har inte en egen klassificering i nationalräkenskaperna utan är exempelvis guideföretag, hotell eller detaljhandel. Nedan redogörs för ett antal begrepp med syfte att förtydliga relationen mellan olika ekonomiska indikatorer som potentiellt kan kopplas till bestånden i Fiskbarometern. Vidare ges exempel på problem med att matcha indikatorerna till enskilda bestånd, samt hur dagens statistik är uppbyggd.

Ekonomisk aktivitet och ekonomiskt värde

Ekonomiska indikatorer i yrkes- och fritidsfisket delas ofta in i två kategorier (Tinch m.fl.; 2015; Blomquist m.fl. 2022):

1. **Ekonomisk aktivitet** som visar den ekonomiska aktiviteten i fiskesektorn och hur den påverkar andra kringliggande sektorer (beredningsindustri, fiskeredskapsaffärer med flera). Indikatorer för ekonomisk aktivitet kan ge information om ekonomin i ett specifikt geografiskt område (kommun, region, land). Exempel på indikatorer är sektorns omsättning, förädlingsvärde och antal sysselsatta.

2. **Ekonomiskt värde** är ett begrepp som används i samhällsekonomisk analys bland annat när värdet av olika alternativ ska jämföras – exempelvis för att besvara frågan om det är samhällsekonomiskt effektivt att bygga en laxtrappa vid ett specifikt vattenkraftverk. Viktiga indikatorer inom denna kategori är konsument- och producentöverskott som visar det värde konsumenter och producenter får av att använda fiskresursen. Andra värdebegrepp är existensvärdet av en fiskart där ett exempel på en indikator kan vara det monetära värde som människor upplever av att veta att ett bestånd är biologiskt hållbart (även om man själv inte är fiskare eller konsumerar fisken; se vidare Waldo och Lovén, 2019).

Dessa två kategorier av indikatorer kompletterar varandra och ger svar på delvis olika frågor. Indikatorer kring ekonomisk aktivitet visar antal sysselsatta och hur stora inkomster yrkes- och fritidsfisket genererar för samhället. De fokuserar på konkreta processer i ekonomin och mäter exempelvis marknadsvärdet utav produktionen av varor och tjänster i en viss sektor. Indikatorerna kan ge information om vilka sektorer i ett land som skapar mest inkomster och arbetstillfällen. Ekonomiskt värde har i stället fokus på den upplevda nytta konsumenter får av att konsumera fisken eller genom att bedriva fritidsfiske. Indikatorer för ekonomiskt värde baseras med andra ord på individens upplevda nytta som användandet av en vara eller tjänst ger. Den här analysen fokuserar som nämnts ovan på indikatorer för ekonomisk aktivitet.

Indikatorer för yrkes- och fritidsfisket

Blomquist m.fl. (2022) analyserar ett antal indikatorer på ekonomisk aktivitet som i dagsläget tas fram eller kan tas fram för både yrkes- och fritidsfisket. Dessa redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Indikatorer för ekonomisk aktivitet inom yrkes- och fritidsfisket.

Indikator	Yrkesfiske	Fritidsfiske	Jämförbarhet
Förädlingsvärde	Relevant mått på yrkesfiskets bidrag till ekonomin	Relevant mått på bidraget till ekonomin från fritidsfiskebaserat företagande	Jämförbara
Sysselsättning	Relevant mått på yrkesfiskets storlek	Relevant mått för fritidsfiskebaserat företagande, ingår även turisttjänster som hotell etc.	Jämförbara
Multiplikatorer	Kvantifierar ekonomiska spridningseffekter av yrkesfiske till övriga sektorer i samhället	Kvantifierar ekonomiska spridningseffekter av fritidsfiskebaserat företagande till övriga sektorer i samhället	Jämförbara, givet att likvärdiga antaganden används.
Vinst	Relevant mått på yrkesfiskets bidrag till ekonomin	Relevant mått på bidraget till ekonomin från fritidsfiskebaserat företagande	Jämförbara
Omsättning	Relevant mått på yrkesfiskets storlek	Relevant mått på storleken på fritidsfiskebaserat företagande	Jämförbara
Antal utövare	-	Ger information om hur många som får nytta av fritidsfiske	Svårt att göra meningsfull jämförelse
Landningsvärde	Marknadsvärdet av landade fångster	Marknadsvärdet av landade fångster	Går att jämföra, men fritidsfiskets fångster innehåller bara marknadsvärdet av den fisk som konsumeras och är mindre intressant
Totala utgifter	Begrepp från fritidsfisket som inte redovisas för yrkesfiske	Används som värde på näringen, men fritidsfiskarnas utgifter hos svenska företag blir principiellt samma sak som dessas omsättning.	Svårt att jämföra

Källa: Omarbetning av Tabell 2 i Blomquist m.fl. (2022).

Som framgår av tabellen finns ett antal indikatorer för ekonomisk aktivitet som är förhållandevis jämförbara mellan yrkes- och fritidsfiske, så som företagens omsättning, sysselsättning och förädlingsvärde. Dessa har fördelen att vara jämförbara mellan sektorerna, vilket innebär att de kan vara extra intressanta att analysera närmare som potentiella

indikatorer för Fiskbarometern. Notera att yrkesfiskets omsättning oftast i offentlig statistik approximeras som 'landningsvärde', det vill säga värdet på de landade fångsterna. Yrkesfisket kan även ha omsättning från andra källor, exempelvis fiskberedning.

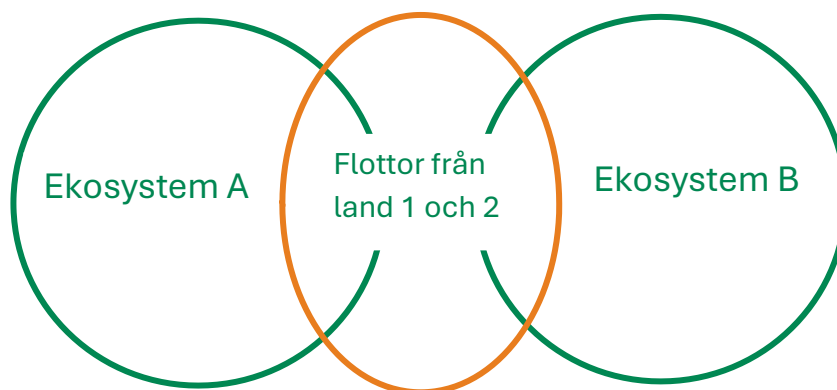
Möjligheterna till systematisk datainsamling skiljer sig åt väsentligt mellan yrkes- och fritidsfisket. Fokus i yrkesfiskestatistiken är på flottan och produktion av livsmedel medan fritidsfiskestatistiken beräknar indikatorer för ekonomisk aktivitet indirekt genom fritidsfiskarnas utgifter för sitt fiske. Yrkesfisket har en egen branschkod (SNI kod) vilket gör det möjligt att identifiera företagen för att ta fram statistik över deras ekonomiska utveckling. Vidare bygger datainsamlingen på standardiserade metoder inom EU:s datainsamlingsförordning. Fritidsfiskeföretag har inte en egen branschkod och företagen går därför inte att direkt identifiera i statistiska databaser. Detta är inte unikt för fritidsfisket utan gäller för besöksnäringen generellt. Beräkningar av indikatorer för fritidsfiskets ekonomiska aktivitet bygger därför på enkäter där fritidsfiskarnas utgifter inom olika branscher summeras. På detta sätt kan indikatorer såsom omsättning, förädlingsvärde och så vidare, tas fram även för fritidsfisket. Att indikatorerna för yrkesfisket och fritidsfisket tas fram på olika sätt innebär viss osäkerhet när indikatorerna jämförs mellan sektorerna, men detta lär vara svårt att undvika givet olikheterna mellan sektorerna och rådande datainsamling.

Utmaningar att matcha indikatorer och bestånd

Det är ofta svårt att matcha ekonomiska indikatorer med specifika bestånd eftersom dessa samlas in med en annan upplösning än de biologiska indikatorerna. Ett fiskeföretag nyttjar som regel mer än ett bestånd och för många indikatorer är det svårt att avgöra i vilken utsträckning de avspeglar verksamhet som bedrivs på respektive bestånd. Vi tar indikatorn "antal sysselsatta" som exempel. Antal sysselsatta redovisas i företagsstatistiken i regel för fiskeföretaget som helhet eftersom dessa oftast är för små för att ha olika arbetsställen eller filialer. Företaget kan vara aktivt inom flera olika fiskerier och det går då inte att se hur stor del av arbetstiden som används för de olika bestånd som företaget nyttjar för sin verksamhet. Många yrkesfiskare kan nyttja ett stort antal bestånd både beroende på att man fiskar efter olika arter under olika delar på året och på att man ofta (avsiktligt eller oavsiktligt) fångar flera arter samtidigt vid samma fisketillfälle.

Problematiken illustreras i figur 1 som är hämtad från ICES. Inom ICES görs regelbundet så kallade ekosystemöversikter (Ecosystem Overviews, EO; se exempelvis ICES (2024b) för Östersjön). Tidigare har dessa inte innehållit socioekonomiska indikatorer, men vid de senaste uppdateringarna har detta inkluderats i samarbete med ICES arbetsgrupper för ekonomi och sociala frågor (WGECON och WGSOCIAL, se www.ices.dk).

Figur 1. Flottor och ekosystem.

Källa: Omarbetning av figur 5 i ICES (2021)

Figuren visar typiska gränsdragningsproblem mellan ekologiskt definierade ekosystem (inklusive bestånd) och ekonomiskt definierade flottor. En fiskeflotta (orange cirkel i figuren) kan fiska inom mer än ett ekosystem (gröna cirklar i figuren). Många av bestånden i fiskbarometern nyttjas också av flera länder och svenska fiskare fiskar på bestånd som sträcker sig över nationsgränserna, det vill säga ekosystemen sträcker sig över flera länder. Ett typexempel är det pelagiska fisket som fiskar hela vägen från Nordsjön till norra Östersjön och i samtliga fiskeområden delar bestånd med andra fiskerikationer. Om indikatorerna fokuserar på svenskt fiske undviks den internationella dimensionen, men problemen med att fisket sker på flera bestånd finns kvar.

Exempel på existerande indikatorer

Nedan ges ett antal exempel på existerande ekonomiska indikatorer. Få av dessa kopplas redan idag till olika bestånd, men många gånger redovisas de uppdelat på ekosystem eller geografiska områden. Detta är inte det samma som koppla dem direkt till bestånd i Fiskbarometern, men genomgången ger en indikation på vilka indikatorer som är potentiellt enklare eller svårare att koppla till Fiskbarometern.

Indikatorer i EU:s ekonomiska statistik för yrkesfisket i havet

Vad gäller yrkesfisket finns idag indikatorer på ekonomisk aktivitet genom den datainsamling som regleras av EU:s datainsamlingsförordning (EU 2017; EU 2021). I Sverige görs insamlingen av HaV och data redovisas för svenskt (och europeiskt) fiske i årliga rapporter (STECF 2023). Statistiken i rapporterna bygger på företagets inkomstdeklarationer samt enkäter som det är obligatoriskt att svara på. Rapporterna innehåller ett stort antal indikatorer över fiskeflottan som bedriver fiske i havet och dess ekonomi (se nedan för indikatorer för insjöfisket). Exempel på ekonomiska indikatorer i rapporten är

- Antal anställda
- Antal fiskedagar
- Landad vikt
- Landningsvärde (omsättning från fiske)
- Kostnader uppdelat på olika poster (bränsle, personal, reparationer med flera)
- Förädlingsvärde
- Vinst
- Investeringar

Vissa av indikatorerna finns uppdelat på olika fartygssegment (baserade på fartyglängd och huvudsakligt fiskeredskap), medan andra endast redovisas på nationell nivå.

För den svenska fiskeflottan finns möjlighet för HaV att redovisa ekonomisk statistik där viss hänsyn tas till vilka arter och bestånd som huvudsakligen nyttas (denna statistik redovisas dock inte i dagsläget). Exempel är det pelagiska fisket som fokuserar på arter som sill, skarpsill och makrill, men även andra delar av flottan kan redovisas separat (havskräfta, ål med flera). Det är dock fortfarande svårt att direkt koppla ekonomiska indikatorer för flottan till enskilda bestånd som "sill i Bottenhavet" eller "sill i västra Östersjön".

I EU:s årliga redovisning av ekonomin i fiskeflottan beräknas indikatorer för olika havsområden (Östersjön, Medelhavet med flera). Medlemsländerna tar därför redan idag fram disaggregerade data för landad vikt, landningsvärde och fiskeansträngning för varje havsområde. Även ekonomiska indikatorer som sysselsättning, förädlingsvärde och vinst redovisas disaggregerade på havsområden, men dessa bygger på antaganden kring hur företagen fördelar sina kostnader eftersom företagens ekonomiska redovisning sker per företag och inte per havsområde. I STECF (2023) används en disaggregering av dessa indikatorer baserat på antal fartyg samt hur många dagars fiske som bedrivits i respektive havsområde. Fler fartyg och fler dagar innebär att en högre andel av flottans totala värden anses komma från havsområdet.

Ekonomin i svenskt insjöfiske

Ekonomin för insjöfisket redovisas inte årligen på samma sätt som det för havsfisket även om datainsamling sker varje år. Jordbruksverket (2020) redovisar emellertid ekonomiska indikatorer för svenskt insjöfiske för ett flertal sjöar och arter för 2018. Rapporten följer en liknande metodik som den för EU:s statistik över havsfisket. För vissa större arter (gös, kräfta, siklöja) redovisas ekonomiska indikatorer separat för fiskare som har dessa arter som huvudfiske uppdelat på Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, och övriga sjöar. Exempel på indikatorer som redovisas är

- Antal fiskelicensinnehavare
- Landad vikt
- Landningsvärde (omsättning från fiske)
- Bränslekostnader
- Sysselsatta
- Förädlingsvärde

Det går med andra ord att få information om antal sysselsatta för företag som har sitt huvudsakliga fiske efter en specifik art i en specifik sjö. Om en fiskare i Vänern har en majoritet av sitt landningsvärde från abborre så blir segmentet "abborrfiske i Vänern". Intäkter för ett segment består huvudsakligen av intäkter från målarten, men även intäkter från andra fångster ingår. Även andra indikatorer antas huvudsakligen härröra från den aktuella arten. Denna typ av segmentering av fiskeflottan gör det möjligt att presentera indikatorer som exempelvis "antal sysselsatta i kräftfisket i Vättern", vilket då tolkas som antalet sysselsatta inom de företag som huvudsakligen har sin verksamhet som kräftfiskare i Vättern. Det är dock inte möjligt att se exakt hur stor andel av sysselsättningen som kan härröras till just kräfta och hur mycket som kommer från andra arter. Landningar och landningsvärde redovisas däremot per art och sjö för viktiga arter, vilket innebär att det finns en indikator för företagets landningsvärde för respektive bestånd.

Indikatorer i fritidsfiskeenkäten

För att koppla aktiviteter inom fritidsfisket till branscher delar HaV i sin årliga enkätstudie upp fritidsfiskets (konsumenternas) utgifter på detaljerade kategorier såsom fiskeutrustning, kläder,

resor, boende, restaurang, livsmedelsinköp med mera. Statistik över utgifter redovisas för Sverige som helhet och inte uppdelat på regioner eller fiskevatten (HaV och SCB, 2024).

Annan statistik som exempelvis antal fiskare finns uppdelat på de nio regionerna

- Norrland
- Götaland och Svealand
- Stora sjöarna
- Bottniska viken
- Mellersta Östersjön
- Södra Östersjön
- Öresund
- Kattegatt
- Skagerrak

Regionerna är ofta avsevärt större än den geografiska utbredningen för enskilda fisk- och skaldjursbestånd i Fiskbarometern. Statistik över antal fiskedagar finns uppdelad på olika havsområden samt för inlandsfisket per region och de stora sjöarna enligt nedan:

- Bottenhavet och Bottenviken
- Mellersta Östersjön
- Södra Östersjön
- Öresund
- Kattegatt
- Skagerrak
- Väneren
- Vättern
- Mälaren
- Hjälmaren
- Götaland och Svealand (exkl. stora sjöarna)
- Norrlands inland (inkl. Storsjön)

Den statistik som samlas in för fritidsfisket sker genom frivilliga enkäter där slumpmässigt utvalda individer svarar på frågor om sitt fritidsfiske vilket skiljer sig från hur statistiken för yrkesfisket tas fram. Detta gör att uppskattningarna för fritidsfisket är mer osäkra än de för yrkesfisket.

HaV (2024) gör en mer djupgående analys av fritidsfisket som bland annat innehåller de ekonomiska indikatorerna

- Omsättning
- Förädlingsvärde
- Sysselsättning

för ett antal branscher baserat på fritidsfiskarnas utgifter. Analysen bygger på så kallad Tourism Satellite Account som allokeringar utgifterna till de olika branscherna. I HaV (2024)

analyseras branscherna detaljhandel (mat, kläder, fiskeutrustning), reskostnader (tåg, bensin), hotell- och restaurang, samt guide/fiskekort. De belopp som fritidsfisket spenderar inom respektive bransch summeras för att beräkna indikatorerna ovan. På detta sätt kan indikatorer för ekonomisk aktivitet inom fritidsfisket tas fram som motsvarar de för yrkesfisket inom nationalräkenskaperna. Indikatorerna i HaV (2024) redovisas inte enbart för Sverige som helhet utan delas upp i ett antal geografiska kategorier liknande dem för fiskedagar ovan.

Bestånd och värdet av landningar

SCB redovisar landningsvärdet regelbundet i sina publikationsserier om det yrkesmässiga fisket i havet respektive sötvatten (SCB, 2024; SCB, 2025).² Delar av den statistik som finns över fångster och landningsvärden i denna statistik matchar bestånden i Fiskbarometern. Som framgår av tabell 2 finns 49 av Fiskbarometerns 117 bestånd redovisade av SCB.

Tabell 2. Matchning av statistik över landningsvärde med bestånd i Fiskbarometern 2022

Antal bestånd i Fiskbarometern	Antal bestånd i Fiskbarometern som har ett landningsvärde i SCB
117	49

Många av de bestånd som går att härleda direkt till landningsstatistiken är för insjöarter där SCB redovisar arter per sjö. För fisket i havet redovisas landningsvärdet baserat på område där fångsten landas (ostkust, västkust, sydkust) men inte per bestånd. De uppgifter som redovisas av SCB baseras på information från HaV. I de flesta fall kan det finnas möjlighet att dissaggregera statistiken mer detaljerat för att koppla landningsvärdet till bestånd.

ICES ekosystemöversikt

ICES redovisar ekonomiska indikatorer för yrkesfisket i sina så kallade ekosystemöversikter. Ekosystemöversikten för Nordsjön (ICES, 2024a) ligger långt fram för hur ekonomiska indikatorer kan utformas för yrkesfisket med de data som finns tillgängliga internationellt. En viktig indikator är vilka *hamnar fångsterna landas i*. Dessa behöver inte ligga i nära anslutning till det ekosystem fisket bedrivs i, utan påverkar ekonomin i andra regioner. Fångster och landningar från ett ekosystem kan spåras via ICES databaser³ och via svensk landnings- och loggboksstatistik.

Ekosystemöversikten redovisar även *antal fartyg* och *antal fiskedagar*. Detta är indikatorer som utan alltför mycket antaganden och beräkningar kan allokeras till olika ekosystem (av ICES definierade så kallade ekoregioner) men det är ytterligare ett steg att göra detta för enskilda bestånd vilket försvårar en sådan matchning. Antal fiskedagar går att allokera till ett visst havsområde men en fiskedag kan fortfarande generera fångster på mer än ett bestånd. Antal fartyg har både problemet med flera bestånd och att de potentiellt kan ha fiskat i flera havsområden.

Multiplikatorer och lokala landningar

Det fiske som bedrivs skapar ekonomisk aktivitet även utanför själva fiskesektorn genom exempelvis beredning och inköp av redskap. En ekonomisk indikator som beskriver detta bygger på så kallade multiplikatoreffekter, det vill säga i vilken utsträckning fisket bidrar till omsättning och sysselsättning i andra branscher. Denna typ av indikatorer är vanligt förekommande i den vetenskapliga litteraturen, men beräknas inte systematiskt för svenskt fiske. Ett exempel på beräkningar för svenskt yrkesfiske finns i Andersson m.fl. (2024) som

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/jord-och-skogsbruk-fiske/>

³ Regional Database (RDB). <https://gis.ices.dk/geonetwork/srv/api/records/bc2916f2-6afd-43d5-b905-ce8c3146118d>

beräknar så kallade regionala multiplikatoreffekter. Deras multiplikatorer visar hur mycket ekonomisk aktivitet fisket genererar i olika regioner, för det svenska småskaliga östersjöfisket. Vad gäller fritidsfiske analyserar Stage et al. (2025) effekter på den lokala ekonomin av lax- och havsöringsfisket i Mörrumsån och Byskeälven. Indikatorer baserade på multiplikatorer diskuteras mer ingående i Blomquist m.fl. (2022).

Ett sätt att systematiskt närma sig var värdeskapandet på land sker är att redovisa var fisket landar sina fångster. Detta kan jämföras med ICES ansats för ekosystemöversikter (ICES, 2024a) där fiskets landningar redovisas för olika hamnar. Under antagande att större delen av beredning och annan verksamhet sker i den hamn/region landningen sker går det att skapa en bild av vilka regioner som är beroende av landningar från specifika bestånd. Denna ansats fungerar sämre om landningshamnen endast är transitpunkt för fisken vidare till andra regioner.

Diskussion kring samhällsekonomiska indikatorer i Fiskbarometern

Ovan presenterades ett antal vanligt förekommande ekonomiska indikatorer och i vilken mån dessa redan idag tas fram inom svensk fiskeriförvaltning. Även om det redan finns indikatorer och dessa redovisas på olika fartygssegment, arter eller ekosystem är det inte säkert att de går att koppla till bestånd i Fiskbarometern. I detta avsnitt diskuteras möjligheter och utmaningar med att koppla indikatorer till enskilda bestånd baserat på presentationen ovan och en workshop som genomförts i samarbete med HaV och SLU (se appendix för minnesanteckningar från workshopen).

Kan existerande indikatorer matchas till bestånd?

Fångster

Statistik över fångster redovisas redan idag i Fiskbarometern för både yrkes- och fritidsfisket. En utökning av fångststatistiken för yrkesfisket skulle potentiellt kunna skilja på fångster från olika fartygssegment, såsom trålare och fartyg med passiva redskap för att ge information kring hur stor del av resursen som används inom respektive segment. Detta kan ge en indikation på om fångsten används primärt av ett lokalt kustnära fiske eller om det även involverar större fartyg som fiskar i större geografiska områden.

Landningsvärde och omsättning

För vissa bestånd matchar redan det landningsvärde som publiceras av SCB med Fiskbarometerns bestånd, men som beskrivits ovan är det långt ifrån alltid fallet. Ett illustrativt exempel är värdet av sill från Östersjön som av SCB redovisas per landningsområde såsom "på ostkusten" och "på sydkusten". Båda dessa ligger i anslutning till Östersjön, men sill från Östersjön kan även landas på andra ställen inklusive i utlandet. I Fiskbarometern är sillen i Östersjön uppdelad i flera bestånd (Bottniska viken, Centrala Östersjön, samt 'Vårlekande sill i Skagerrak, Kattegatt och sydvästra Östersjön samt Nordsjön'). Statistiken i SCB och den data som statistiken bygger på kan emellertid användas till att beräkna genomsnittspriser för respektive art. Eftersom fångsterna från respektive bestånd i Fiskbarometern är kända så kan landningsvärdet även för dessa beräknas med hjälp av genomsnittspriserna.

Ett värde för fritidsfisket som motsvarar yrkesfiskets landningsvärde är fritidsfiskeföretagens omsättning.⁴ Fritidsfiskeföretagens omsättning tas fram på nationell och regional nivå i fritidsfiskeenkäten baserat på fritidsfiskarnas utgifter som diskuterats ovan, men det går inte att

⁴ Ett alternativ skulle kunna vara "köttvärdet" av fritidsfiskets fångster, det vill säga vad fiskaren skulle ha behövt betala för att köpa motsvarande fisk i en affär. Detta är dock inte en vanlig definition av värdet på fritidsfiskets fångster som oftast värderas baserat på den nytta fritidsfiskaren får av sitt fiske.

direkt koppla de utgifter fritidsfiskarna anger till olika bestånd i Fiskbarometern. För att göra detta krävs någon form av fördelningsnyckel liknande den för att fördela exempelvis yrkesfiskets förädlingsvärde och vinst enligt nedan.

Förädlingsvärde och vinst

Både förädlingsvärde och vinst beräknas för yrkesfisket inom EU:s datainsamling enligt en standardiserad metod. För fritidsfiske beräknas förädlingsvärdet men inte vinsterna inom fritidsfiskeundersökningen. Båda indikatorerna baseras på företagets hela verksamhet, vilket som regel innefattar mer än ett bestånd. Att koppla förädlingsvärde och vinst till bestånd kräver därför antaganden om fördelningen av intäkter och kostnader mellan de olika bestånden. Ett exempel på ett sådant antagande inom yrkesfisket kan vara att om 10 % av omsättningen (landningsvärdet) kommer från en viss art, så antas 10 % av förädlingsvärdet härstamma från denna art. Det kräver också att det går att separera den fiskerelaterade verksamheten från annan verksamhet som företaget bedriver (beredning av egna fångster). För fritidsfisket skulle en väg framåt kunna vara att fördela indikatorerna baserat på hur många dagars fritidsfiske som lagts ner på respektive bestånd. Eventuellt krävs någon form av viktning eftersom utgifterna för en dags abbormete nära hemmet och en dags laxfiske i Mörrum troligen ser väldigt olika ut.

Antal fiskare och sysselsättning

En potentiell indikator för både yrkes- och fritidsfisket är antalet fiskare. Detta är dock ett begrepp som har olika betydelser beroende på vilken sektor som avses. För yrkesfisket är antalet yrkesfiskare en indikator på näringens storlek medan det för fritidsfisket betyder antalet som bedriver fritidsfiske, det vill säga antalet konsumenter. En mer jämförbar indikator är att beräkna antalet sysselsatta inom yrkesfisket (både licensierade fiskare och anställda) och jämföra med antal sysselsatta inom fritidsfiskebaserade verksamheter (hotell, detaljhandel med flera) enligt Tabell 1. Att beräkna sysselsättning för olika bestånd kräver antaganden om hur arbetstidsfördelningen allokeras mellan fiske på olika bestånd. Hur stor del av en sportfiskebutiks arbetstid går exempelvis åt till att sälja redskap för gäddfiske i Vättern?

Multiplikatorer och vidareförädling

Värdekedjorna för svenskt yrkes- och fritidsfiske är inte väl utredda för de flesta arter och det är därför inte möjligt att med hjälp av nuvarande statistik systematiskt följa olika arter vidare i värdekedjan. Däremot finns enskilda studier som analyserar hur exempelvis yrkesfiskets fångster används i andrahandsledet.

Exempelvis nyttjade yrkesfiskarna i Andersson m.fl. (2024) ett stort antal arter och det var inte möjligt att med en rimligt lång enkät få ut detaljerad information kring hur de sålde och/eller beredde respektive art och i vilka kvantiteter. Studien gav erfarenheten att datainsamling om värdekedjan via enkäter är ett förhållandevis stort arbete även om den är begränsad till småskaligt fiske och enbart fokuserar på vad fiskarna själva gör med sina fångster och till vilken typ av företag de säljer (beredning, restaurang och så vidare). Hornborg m.fl. (2023) har analyserat värdekedjan för det storskaliga fisket efter pelagiska arter och pekar på problem med att följa svensk sill genom värdekedjan där de också lyfter att med internationella marknader kan värdekedjornas sammansättning ändras snabbt:

”Vad gäller specifikt sill/strömming fångad inom svenskt fiske så är det dock inte helt enkelt att följa en fisk från ett visst fiske, bestånd och fångstområde som är fångad för foderproduktion hela vägen fram till slutdestination (som exempelvis en odlad lax i Norge). Dagens spårbarhetssystem för foderfisk respektive konsumfisk är inte fullt integrerade, men detaljerad information finns hos varje aktör enligt principen ”ett led framåt, ett led bakåt”. Marknaden för fiskmjöl och olja är dessutom global och dynamisk; vad som gäller ett år gäller nödvändigtvis inte för nästa.” (Hornborg, m.fl. 2023, sammanfattningen sid 5)

I och med att det finns svårigheter att följa olika arter vidare i värdekedjan finns anledning att överväga alternativa indikatorer för att beskriva användningen av fisken. En sådan kan vara vilken typ av fartyg (småskaligt/storskaligt) som landar. Detta bygger på ett antagande att olika typer av fartyg landar fisken för olika värdekedjor, något som kräver vidare analyser. En annan indikator är att följa ICES (2024a) och ange landningshamn för att indikera var yrkesfiskets fångster går vidare i värdekedjan. Detta är ingen exakt indikator eftersom fisk handlas internationellt och därmed inte nödvändigtvis bereds där den landas. Detta gäller inte bara arter som sill och skarpsill utan det finns även export av exempelvis insjöfiskad gös (Hammarlund m.fl., 2021).

Utmaningar att matcha indikatorer och bestånd

Att fördela upp ekonomisk statistik på flera bestånd

De indikatorer som baseras på företagets ekonomiska redovisning bygger som diskuterats ovan på hela företagets verksamhet och behöver disaggregeras om de ska kopplas direkt till specifika bestånd i Fiskbarometern. Detta kräver antaganden kring vilka resurser som används för vilken aktivitet (t.ex. yrkesfiske efter en viss art i ett havsområde). Sådana antaganden görs exempelvis inom EU:s redovisning av ekonomiska indikatorer för att allokera aktiviteter till olika havsområden. Det finns med andra ord beprövade metoder för yrkesfiskets ekonomiska aktiviteter som kan användas även för bestånden i Fiskbarometern. Typexempel på indikatorer som kan vara mer utmanande att beräkna är förädlingsvärde och vinst, eftersom företagets bokförda kostnader (t.ex. arbetstid, bränslekostnader, kapitalkostnader) kan vara svåra att allokera till olika bestånd. För att koppla denna typ av indikatorer till bestånd i Fiskbarometern krävs en genomgång över lämpliga metoder för allokering. Ekonomiska indikatorer för fritidsfisket står inför liknande utmaningar. För att allokera fritidsfiskares utgifter till enskilda bestånd krävs antingen att fiskarna redogör för detta i de enkätstudier som ligger som grund för statistiken, eller att det görs antaganden kring hur utgifterna är fördelade mellan olika bestånd (exempelvis baserat på hur många fiskedagar som bedrivs på respektive bestånd).

En allokering av ekonomiska indikatorer per bestånd för både yrkes- och fritidsfisket kräver en noggrann analys av vilka antaganden som behöver göras och hur data samlas in för att möta behovet. Detta gäller inte minst inom fritidsfisket där grunden för analysen är enkäter till fritidsfiskare som behöver utformas så att det både går att allokera vilka utgifter som går till vilket bestånd och givet detta vilka av dessa utgifter som går till olika branscher såsom hotell, restaurang och detaljhandel.

Temporal matching

Fiskbarometern utkommer årligen och beskriver tillståndet för den biologiska resursen. Även den ekonomiska statistiken utkommer årligen, men bygger i många fall på enkäter och inkomstdeklarationer från något eller några år tillbaka. Exempelvis har yrkesfiskestatistiken från EU en eftersläpning på cirka två år. Detta innebär att ett arbete med att koppla ekonomiska indikatorer till Fiskbarometern behöver hantera hur indikatorer för olika år bäst matchas.

Ska alla bestånd ha alla indikatorer?

De olika bestånden i Fiskbarometern är olika viktiga för yrkes- och fritidsfisket. I den nuvarande versionen av Fiskbarometern bedrivs antingen fritids- eller yrkesfiske på en majoritet av de analyserade bestånden. Hur viktiga arterna är för respektive fiske varierar emellertid. Ett framtida arbete om att koppla indikatorer kan inkludera en diskussion kring vilka indikatorer som är viktiga för vilka bestånd med syfte att begränsa antalet indikatorer och bestånd som behöver analyseras.

Det finns idag 117 bestånd i Fiskbarometern och det kan potentiellt tillkomma fler i framtiden. Många av dessa har sannolikt begränsad betydelse för antingen yrkes- eller fritidsfisket. Att publicera ekonomiska indikatorer för dessa riskerar att bli dyrt i förhållande till nyttan, och det kan också vara metodologiskt problematiskt att få in uppgifter för bestånd som väldigt få

nyttjar eller som i praktiken är önskade bifångster i annat fiske. Specifikt för fritidsfisket där datainsamlingen sker genom enkäter kan det vara problematiskt att få in tillräckligt med svar för att få statistiskt säkra mått på indikatorer för bestånd som få fiskar på. För att täcka in sådana kan det komma att krävas stora urvalsundersökningar vilket är dyrt.

Egna indikatorer för fritidsfisket?

Diskussionen av indikatorer i den här rapporten har fokuserat på så kallad ekonomisk aktivitet för företagande inom både fritids- och yrkesfisket. Som nämnts ovan används ofta indikatorer med fokus på konsumenten (fritidsfiskaren) för fritidsfisket. Exempel från fritidsfiskeenkäten är

- Antal fritidsfiskare per kön, ålder, region
- Antal fiskedagar (med/utan båt) per kön, ålder, region
- Antal fritidsfiskare per målart
- Antal fritidsfiskare per redskap (spinnfiske, flugfiske med flera)
- Fångst i ton inklusive hur stor del som återutsätts

Det finns med andra ord ett antal indikatorer som på förhållandevis stor detaljnivå beskriver fritidsfiskarna i form av hur många de är, hur gamla de är, vad de fiskar, hur de fiskar, med mera.

Det är också möjligt att genom fritidsfiskeenkäten beräkna värdet av den fångade fisken i form av så kallat konsumentöverskott för fritidsfisket. Detta kan emellertid förväntas vara dyrt att göra för samtliga bestånd i Fiskbarometern eftersom analyserna bygger på enkätstudier. Information i form av antal fritidsfiskare med mera enligt ovan kan emellertid ändå ge en viss information om värdet genom att se hur många som fiskar på beståndet.

Indikatorer per art i stället för per bestånd?

Att koppla ekonomiska indikatorer till varje bestånd kan många gånger kräva antingen utökad datainsamling eller antaganden kring hur indikatorerna fördelas mellan bestånden. En möjlig förenkling av detta är att inte ta fram specifika indikatorer för varje bestånd utan att ta fram dem per art. I Fiskbarometern finns redan övergripande biologisk information om arten som paraply till den mer detaljerade informationen per bestånd. Detta kan underlätta framtagandet av indikatorer och göra dem statistiskt säkrare. Nackdelen är att det inte går att göra direkta kopplingar mellan den biologiska utvecklingen för enskilda bestånd och de ekonomiska indikatorerna på artnivå. Samtidigt kan detta vara problematiskt ändå eftersom det finns osäkerhetsfaktorer kring kopplingen även om de ekonomiska indikatorerna är på beståndsnivå. Exempelvis finns det indikationer på att sillen i centrala Östersjön består av flera mindre bestånd samtidigt som ICES rådgivning behandlar det som ett. Detta kan innebära att en generell nedgång av sillen i ICES rådgivning inte återspeglas i fångster från en lokal flotta om utvecklingen lokalt skiljer sig från den generella trenden. Denna typ av problematik är naturligtvis inte unik för sillen utan kan förekomma även inom andra bestånd.

Sekretess

En risk med att redovisa ekonomiska indikatorer för yrkesfisket för olika bestånd är att endast få fartyg är involverade i fisket. Detta gör att sekretesslagstiftning potentiellt kan göra att det inte är möjligt att redovisa indikatorer för alla bestånd och alla år.

Avslutande diskussion

Att ta fram indikatorer på ekonomisk aktivitet som täcker alla bestånd och på ett korrekt sätt visar på vinster, sysselsättning, med mera för både yrkes- och fritidsfisket är ett omfattande arbete. Det finns därför anledning att studera vidare vilka bestånd som är av intresse för respektive fiske och vilka indikatorer som är tillräckliga för att visa på fiskets ekonomiska

betydelse. Det ligger utanför den här studien att bedöma detta, men det går att dra ett antal lärdomar från analysen.

En lärdom är att det redan idag finns mycket statistik över både yrkes- och fritidsfisket. En del av denna kan med förhållandevis små medel anpassas till Fiskbarometerns bestånd. Exempel på indikatorer att titta vidare på i ett första steg är landningsvärde (omsättning) för yrkesfisket, antal yrkesfiskare (stor- och småskaliga) som bedriver fiske på beståndet, och antal fritidsfiskare som nyttjar en art (fritidsfiskeenkäten kan potentiellt bli för omfattande om data för enskilda bestånd ska samlas in).

Antal fiskare har beskrivits ovan som en indikator som är möjlig att ta fram men svår att jämföra mellan yrkes- och fritidsfisket. Indikatorn kan emellertid fungera som jämförelse mellan olika bestånd inom respektive sektor – hur många bedriver fritidsfiske efter gädda i Vätern jämfört med Vättern? Antalet yrkesfiskare visar hur många som nyttjar ett bestånd, men inte hur viktigt det är för de som fiskar. Många småskaliga yrkesfiskare nyttjar ett stort antal bestånd, men vissa av dessa har endast marginell betydelse för företagets ekonomi. Jordbruksverket (2020) redovisar antalet insjöfiskare som har arten som huvudsaklig målart. Denna ansats fungerar för kommersiellt viktiga arter men inte för andra. Antalet fiskare är trots detta en indikator som kan vara väl värd att studera vidare för att se möjligheterna att koppla till bestånd.

Indikatorer som förädlingsvärde, vinst och sysselsättning beräknas som diskuterats ovan utifrån företagets hela verksamhet vilken kan innehålla både fiske på flera bestånd och verksamhet som inte är direkt kopplat till fiske. Det finns tekniker för att se hur stor del av sysselsättning med mera som kommer från respektive bestånd genom att göra antaganden baserat på hur många fiskedagar som bedrivs på respektive bestånd. Denna typ av allokering görs inom EU:s ekonomiska rapportering för yrkesfiskets ekonomi för olika havsområden men inte för olika bestånd. Att beräkna indikatorerna per bestånd har ytterligare utmaningar jämfört med att beräkna per fiskeområde eftersom en given fiskeaktivitet i ett område kan innebära fångster från flera olika bestånd.

Den enkät som årligen skickas ut till fritidsfiskare skulle potentiellt kunna användas i större utsträckning för att koppla ekonomiska indikatorer och bestånd än vad som görs idag. Samtidigt finns en risk för att det skulle bli dyrt att upprätthålla en god statistik för samtliga bestånd. Enkäten går ut till ett slumpmässigt urval av svenska befolkningen och det kan vara svårt att hitta tillräckligt med fritidsfiskare som faktiskt fiskat på många av bestånden utan att öka urvalet väsentligt. Dessutom kräver indikatorer som förädlingsvärde och sysselsättning att det kommer in tillräckligt med svar för att få god täckning av samtliga analyserade näringar (hotell, detaljhandel, med flera).

Exemplen ovan lyfter frågan i vilken mån det är nödvändigt att ha alla indikatorer för alla bestånd varje år. Denna fråga faller tillbaka på vad de ekonomiska indikatorerna i Fiskbarometern ska användas till. Analysen här har inte tagit användarperspektivet i beaktande men noterar att HaV exempelvis använder biologiska indikatorer vid tillståndsprövning och att Fiskbranschens riksförbund aktivt engagerat sig i Fiskbarometerns användbarhet. En dialog med användare av Fiskbarometern kan ge information kring vilka kombinationer av indikatorer och bestånd det finns störst efterfrågan på. Att fokusera på dessa kan potentiellt hålla nere kostnaderna för insamling och bearbetning av indikatorerna.

Referenser

- Andersson, S., Lidberg, J., Stage, J., och Waldo, S. 2024. *Ekonomi i det småskaliga östersjöfisket*. AgriFood Rapport 2024:4.
- Blomquist, J., Persson, L., Stage, J., Waldo, S. 2022. Samhällsekonomiska begrepp i yrkes- och fritidsfiske. Havs- och vattenmyndigheten, Rapport 2022:12.
- EU. 2017. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2017/1004 om upprättande av en unionsram för insamling, förvaltning och användning av data inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskaplig rådgivning rörande den gemensamma fiskeripolitiken. Europeiska unionens officiella tidning L157/1. 20.6.2017.
- EU. 2021. KOMMISSIONENS DELEGERADE BESLUT (EU) 2021/1167 om upprättande av det fleråriga unionsprogrammet för insamling och förvaltning av biologiska, miljörelaterade, tekniska och socioekonomiska data inom sektorerna för fiske och vattenbruk från och med 2022. Europeiska unionens officiella tidning L 253/51. 16.7.2021.
- Hammarlund, C., Blomquist, J., and Waldo, S. 2021. Local markets and price premiums – The case of the establishment of the Stockholm fish auction. *Fisheries Research* 236:105853. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2020.105853>
- Hornborg, S., Axelsson, A., och Ziegler F. 2023. *Driver svensk konsumtion av odlad lax ökat svenskt industrifiske i Östersjön?* RISE Rapport 2023:100.
- Hav. 2024. Värde av svenskt fritidsfiske i Sverige. Havs- och vattenmyndigheten, rapport 2024:1. ISBN: 978-91-89329-69-0
- HaV och SCB. 2024. Fritidsfiske 2023. Statistiska meddelanden JO 57 SM 2401.
- ICES. 2021. *Working group on economics (WGECN; outputs from 2020 meeting)*. ICES scientific reports 4(3).
- ICES. 2023. *Guide to ICES advice*. 17 February 2023. https://ices-library.figshare.com/articles/report/Guide_to_ICES_advisory_framework_and_principles/22116890?file=39303008
- ICES. 2024a. *ICES Ecosystem Overviews. Greater North Sea ecoregion*. 30 April 2024. International Council for the Exploration of the Sea.
- ICES. 2024b. *ICES Ecosystem Overviews. Baltic Sea ecoregion*. 26 November 2024. International Council for the Exploration of the Sea.
- Jordbruksverket. 2020. *Ekonomisk och strukturell data rörande svenskt insjöfiske*. Rapport 2020:19.
- Larsson, S., Sundblad, G., Gustafsson-Renes, S., Bergström, L., Dannewitz, J., Valentinsson, D., Wennhage, H., Bolund, E., & Holgren, K. (2024). *Bedömning av status för nationellt förvaltade fisk- och skaldjursbestånd* (Aqua notes 2024:13). 10.54612/a.4knd3ar0hg
- SCB. 2024. *Det yrkesmässiga fisket i sötvatten 2023*. Statistiska meddelanden JO 56 SM 2401.
- SCB. 2025. *Det yrkesmässiga fisket i havet 2024*. Statistiska meddelanden. JO 55 SM 2501.
- Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF). 2023. *The 2023 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet (STECF 23-07)*. Prellezo, R., Sabatella, E., Virtanen, J., Tardy Martorell, M. and Guillen, J. editor(s), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, doi:10.2760/423534, JRC135182.
- Stage, J., Lidberg, J., Persson, L., Rönnbäck P., och Waldo, S. 2025. *Regionalekonomiska effekter av fritidsfiske och fisketurism efter lax och havsöring i Mörrumsån och Byskeälven*. Jordbruksverket, ISSN 1102-8025.

SLU Fiskbarometern. (2025). *Resursöversikt 2024*. Tillgänglig: <https://fiskbarometern.se/>

SLU. (2025a). *Beståndsuppskattningar*. <https://www.slu.se/omslu/organisation/institutioner/akvatiska-resurser/miljoanalys/expertomraden/bestandsuppskattningar/>

Waldo, S. and Lovén, I. 2019. *Värden i svenskt yrkesfiske*. AgriFood Economics Centre, rapport 2019:1. www.agrifood.se

Appendix

Workshop Ekonomiska indikatorer i Fiskbarometern

Tid och plats: Onsdag 21 maj kl. 13-16, Havs- och vattenmyndigheten, Göteborg.

Närvarande: Staffan Waldo (AgriFood), Johan Blomquist (AgriFood), Stefan Larsson (SLU Aqua), Hanna Swahnberg (HaV), Gustav Blomqvist (HaV), Jarl Engquist (HaV), Jonas Ericson (HaV), Karin Kataria (HaV).

Agenda

12.00 – 13.00 Frivillig lunch på HaV

13.00 – 13.10 Varför träffas vi idag? (Staffan, AgriFood)

13.10 – 13.30 Fiskbarometern (Stefan, SLU)

13.30 – 13.50 Bakgrund ekonomiska indikatorer (Staffan)

13.50 – 14.10 Ekonomi i yrkesfisket (Hanna, HaV)

14.10 – 14.30 Ekonomi i fritidsfisket (Gustav, HaV)

14.30 – 14.45 Fika

14.45 – 15.00 Prisstatistik (Jarl/Jonas, HaV)

15.00 – 15.30 Diskussion: Vilka indikatorer kan kopplas till bestånden i Fiskbarometern? (alla)

15.45 – 16.00 Hur går vi vidare? (alla)

Introduktion

Temat för workshopen var att undersöka om det finns indikatorer som kan beskriva värdet av att nyttja de bestånd som ingår i Fiskbarometern. Nyttjande kan ske både inom yrkes- och fritidsfisket. På workshopen diskuterades möjliga indikatorer samt vilka utmaningar och möjligheter som finns med att koppla dessa till Fiskbarometern. Exempel på aspekter är om indikatorerna är:

- Relevanta
- Lätta/svåra att ta fram
- Lätta/svåra att koppla till bestånd i Fiskbarometern

Experter från Havs- och vattenmyndigheten samt SLU deltog för att ge en detaljerad bild av vilka ekonomiska indikatorer som tas fram idag inom både yrkes- och fritidsfisket, samt hur dessa kan kopplas till bestånden i Fiskbarometern. De möjligheter och utmaningar som beskrivs i texten är AgriFoods sammanställning av diskussionen och utgör inte en officiell hållning från de deltagande organisationerna (HaV och SLU).

Workshopen inleddes med föredrag av Staffan Waldo och Stefan Larsson som beskrev bakgrunden till uppdraget, ett ramverk för ekonomiska indikatorer, samt Fiskbarometerns uppbyggnad. Detta är ämnen som redovisats i detalj ovan och återges därför inte här. Fokus i rapporteringen från workshopen ligger därför på möjliga indikatorer i yrkes- och fritidsfisket samt hur strukturen i både datainsamling och redovisningen av indikatorerna är kompatibla med strukturen i Fiskbarometern.

Indikatorer för yrkesfisket

Datainsamlingen för yrkesfisket styrs av EU:s Data Collection Framework (DCF), vilket bygger på ett antal EU-förordningar.⁵ Statistiken samlas in systematiskt enligt EU-standarder. För det yrkesfiske som bedrivs i havet har Havs- och vattenmyndigheten en jämförbar tidsserie från 2008. Noterbart är att det finns en eftersläpning i statistiken på 2 år (vissa variabler finns med ett års eftersläpning), vilket innebär att det inte finns uppgifter för ekonomin under nuvarande år. Insamling av ekonomiska indikatorer för insjöfisket styrs inte i EU förordningar men sker årligen på liknande sätt. Det finns en tidsserie från 2018 för yrkesfisket i insjöar, även den med 2 års eftersläpning.

Statistiken baseras på en mängd datakällor (register, loggböcker, journaler, avräkningsnotor, företagsregistret (SCB), kostnadsenkäter) och görs per fartyg. Exempel på ekonomiska indikatorer på fartygsnivå är

- Infiskat värde per art, område och månad
- Förädlingsvärde per år
- Bruttoresultat per år
- Nettoresultat per år
- Antal arbetande per år
- Antal fullt arbetande (FTE) per år

Möjligheter med statistiken:

I statistiken finns möjlighet att beräkna värden per art i olika geografiska områden (värden enligt samtliga indikatorer ovan). Data kan grupperas på andra sätt än vad som görs i rapporteringen till EU för att bättre passa de bestånd som redovisas i Fiskbarometern.

Hinder/svårigheter:

Indikatorer samlas endast in för själva fiskeverksamheten medan värden som skapas i beredning, etc. är inte med. Det finns vissa antaganden som måste göras när man beräknar t.ex. resultatindikatorer för olika arter. Exempelvis finns årliga kostnader för fartyg som inte kan direkt hänföras till ett specifikt fiske för fartyg som bedriver fiske på flera olika bestånd. Det saknas prisuppgifter för vissa arter, vilket innebär att antaganden behöver göras för att få priser på alla landningar.

För insjöfisket ingår endast fartyg med licenser att fiska i statligt vatten i statistiken. De som fiskar på enskild rätt ingår inte (om de inte säljer fångst, då måste de rapportera till HaV).

Indikatorer för fritidsfisket

Insamling om aktiviteter i fritidsfisket sker årligen av HaV på uppdrag av Regeringen genom en enkätundersökning, den så kallade fritidsfiskeundersökningen.

Statistiken om fritidsfisket fångster ingår i Fiskbarometern idag (årlig leverans av data). Statistiken omfattar ett antal havsområden och sedan 2021 finns statistiken även uppdelat per sjö (de fem stora sjöarna). Förutom fångster finns vissa ansträngningsdata (fiskedag och redskapsdag) uppdelat på område.

⁵ Datainsamlingsförordning EU 2017/1004, Delegerade beslut EU 2021/1167, Genomförandeförordningen EU 2021/1168.

I fritidsfiskeundersökningen görs en beräkning av fritidsfiskets totala utgifter inom ett antal olika branscher (detaljhandel, resekostnader, hotell- och restaurang, samt guidning m.m.). Detta motsvarar den omsättning dessa branscher har inom fritidsfiskerelaterad verksamhet. Från omsättningen är det möjligt att beräkna indikatorer för förädlingsvärde och sysselsättning i de fritidsfiskebaserade företagen genom att titta på förädlingsgrad och omsättning per sysselsatt i de branscher som kopplas till fritidsfisket. I HaV:s rapport om fritidsfiske finns exempelvis indikatorerna: Omsättning, förädlingsvärde, sysselsättning och konsumentöverskott.

Möjligheter med statistiken:

De ekonomiska indikatorerna redovisas idag för hela Sverige. Men det finns möjligheter att disaggregera indikatorerna uppdelat per bestånd (art och område). Detta gäller för samtliga indikatorer.

Hinder/svårigheter:

I vissa områden baseras indikatorerna på få observationer vilket gör dem osäkra. Detta behöver tas hänsyn till för ett eventuellt åtagande att redovisa dem regelbundet för enskilda bestånd i Fiskbarometern.

Fångsterna från fritidsfisket finns redan i fiskbarometern i stor utsträckning och följer på så sätt indelningen där. Utgifter är inte uppdelade i olika områden/arter i fritidsfiskeenkäten. Det innebär att indikatorer som t.ex. sysselsättning och förädlingsvärde inte är lika självklara att dela upp i olika områden/arter. Här behöver det göras antaganden om man ska kunna koppla sådana indikatorer till bestånd i Fiskbarometern. En väg framåt är att fördela fritidsfiskets kostnader (som inte samlas in per område/art) baserat på antal fiskedagar för respektive område/art som fritidsfiskaren genomfört. Områdena för fångster i fritidsfiskeenkäten följer relativt väl ICES subdivision (följer helt i Skagerak/Kattegatt) vilket underlättar kopplingar till bestånd i Fiskbarometern.

Priser på fisk

Officiell statistik över priser på fisk från fiske i havet publiceras månadsvis av SCB och en mer detaljerad redovisning publiceras årligen. Statistik för insjöfisket publiceras årsvis.

Noterbart är att statistiken inte bygger på landningsdeklarationer för samtliga landningar, det vill säga all landad fisk ingår inte i statistiken. Detta gör att det finns en underskattning av det totala värdet om man bara tittar på denna statistik. Statistiken ger emellertid priser per kilo som kan användas för att ta fram medelpriser per art i en region. Detta kan i sin tur användas för att skatta det totala värdet för fångster genom att multiplicera priset med fångstuppgifter från andra datakällor.

Koppling fiskbarometern och ekonomi

Uppgifter om fångad kvantitet per bestånd finns redan idag i Fiskbarometern. För yrkesfisket kan dessa kopplas till de genomsnittspriser som redan tas fram av HaV/SCB för att få ett värde på landningarna.

Det kan finnas flera biologiskt avgränsade bestånd inom ett i Fiskbarometern definierat bestånd. Exempelvis om det finns många små lokala bestånd inom ett havsområde. Forskningen om lokala fiskbestånd utvecklas ständigt och nya biologiskt avgränsade bestånd upptäcks, och i dessa fall är det inte säkert att de kommer in i Fiskbarometern. Det görs återkommande avstämningar vilka arter och bestånd som ska ingå. Ekonomiska indikatorer kommer med andra ord inte att direkt koppla till biologiska bestånd, utan till de definitioner av bestånd som finns i Fiskbarometern. Dessa kan komma att ändras över tid.

De ekonomiska indikatorer som tas fram inom både yrkes- och fritidsfisket redovisas idag på en mer aggregerad nivå än de bestånd som presenteras i Fiskbarometern. En mer disaggregerad statistik riskerar att baseras på få observationer. Det kan potentiellt ge osäkra skattningar och i vissa fall innebära att resultat inte kan presenteras på grund av sekretessregler. Att disaggregera data innebär också i många fall att ett antal antagande om hur kostnader fördelas mellan fisken på olika arter och i olika områden fördelar sig, exempelvis att kostnaderna fördelar sig proportionellt mot fiskeansträngningen. Detta gäller både yrkes- och fritidsfisket.

Workshopen uppmärksammade att det kan finnas en diskrepans i vilken *period* statistiken avser mellan ekonomiska indikatorer och bestånden i Fiskbarometern. Mycket av den ekonomiska statistiken kommer med en till två års fördröjning medan Fiskbarometern redovisar biologisk information som visar årets situation.

Ytterligare frågeställningar som lyftes i diskussionen

Det konstateras att det finns goda möjligheter att ta fram relevanta ekonomiska indikatorer. Som framgår i HaV rapporten "Samhällsekonomiska begrepp i yrkes- och fritidsfiske" finns det sannolikt goda möjligheter att hitta ekonomiska indikatorer på aktivitet som är jämförbara mellan yrkesfiske och fritidsfiske, och som skulle kunna tas fram.

En viktig fråga är vilken detaljnivå man vill presentera ekonomiska indikatorer på. Det kan eventuellt bli för detaljerat att redovisa flera indikatorer för alla de cirka 120 bestånd som finns i Fiskbarometern. Det noterades exempelvis att det förekommer arter/bestånd som genererar väldigt lite ekonomisk aktivitet. En strategi kan vara att i ett första steg fokusera på de viktigaste arterna för yrkesfiske och fritidsfiske.

Det poängteras att det kan vara svårt att koppla utvecklingen i bestånden till utvecklingen i de ekonomiska indikatorerna. För vissa bestånd redovisas trender i t.ex. fångst/ansträngning från provfisken. Det kan finnas osäkerheter i data som kan göra det svårt att tolka variationen i mätpunkter och koppla detta till värdet i fisket. Det kan också finnas faktorer på lokal nivå som påverkar hur beståndet påverkas vilket försvårar kopplingen mellan bestånden i Fiskbarometern och ekonomin i fisket. Exempelvis om Fiskbarometern aggregerar flera biologiska bestånd och fisket huvudsakligen bedrivs på ett eller ett fåtal av dessa som avviker från den generella trenden.

Olika typer av ekonomiska indikatorer kan vara mer eller mindre intressanta för olika grupper av yrkesfiske. I det småskaliga fisket är förädlingsvärde/resultat lågt och ibland negativt, men det lyfts fram som viktigt för orter längs kusten. I detta fall kan sysselsättning vara mer relevant än förädlingsvärde att redovisa. Det storskaliga fisket genererar å andra sidan stor omsättning och högt förädlingsvärde, men relativt lite sysselsättning. Ska alla indikatorer redovisas för alla bestånd, eller är det bättre med någon form av urval? Ska en indikator (t.ex. förädlingsvärde) vara uppdelad på små- och storskaligt fiske för ett bestånd? Det kan också finnas många fartyg som är registrerade men inte är särskilt aktiva. Om antal yrkesfiskare är en indikator kan detta vara en aspekt att ta hänsyn till – hur hanterar man en situation där det finns många fiskare men ett fåtal står för större delen av fångstvolymen?

En fråga som lyfts är hur Fiskbarometern används idag. Fiskbranschen, exempelvis förädlingsindustrin, är intresserade av att kunna nyttja Fiskbarometern som ett alternativ/komplement till WWFs fiskguide. HaV använder idag Fiskbarometern för tillståndsprovning. Kommer även nya indikatorer att användas för detta?

När det gäller fritidsfiske kan det vara olika värden man fångar med olika indikatorer. Exempelvis kan värdet av en fiskedag spegla mer än bara fiskresursen, t.ex. att man uppskattar ekosystemet generellt (ren luft, fina omgivningar, etc.). En annan aspekt är kvalitet på fisken, det kan exempelvis vara mer värdefullt med stor fisk än liten (inte bara kvantitet). För fritidsfiske

kan det även finnas ett "landningsvärde" även om det inte mäts på samma sätt som yrkesfiske. En fritidsfiskare som fiskar för konsumtion hade kanske annars köpt fisken i affären. Denna typ av frågeställningar är inte specifik för indikatorer i fiskbarometern utan är mer generell för fritidsfisket.

En aspekt är skillnaden mellan kvoterade och okvoterade arter. För kvoterade arter finns en tydlig koppling mellan bestånd/kvoter och fiskets ekonomi. När bestånden går ner och kvoterna sänks minskar ekonomisk aktivitet. Denna koppling är inte säkert att den finns för okvoterade arter, dvs. om beståndet går ned är det inte säkert att det syns lika tydligt i ekonomin i fisket. Samtidigt kan det finnas fler begränsningar för möjligheten att fiska en art utöver beståndets storlek även för kvoterade arter. Exempelvis kan det finnas outnyttjad kvot för havskräfta, men bifångster av rundfisk gör att HaV inte vill släppa in fler trålfiskare i Västerhavet. Kopplingen mellan beståndet och fiskets ekonomi blir då svagare.